

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ :

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ — ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΚΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1934

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ» — ΣΤΑΔΙΟΥ 46Α
ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

καὶ τῆς μητρικῆς του, τῆς βασίλισσας, εἶναι ἀπὸ τίς πιὸ ἐνδιαφέρουσες πού ξέρω, ὅμως ἀμφιβάλλω πολὺ ἂν εἶναι τόσο συγκινητικὴ ὅσο εἶναι καὶ συνταρακτικὴ. Ἡ συγκίνηση ἐδῶ εἶναι, νομίζω, κατόρθωμα τοῦ ποιητῆ καὶ μόνο, πού θὰ ξέρει νὰ διαλέξει, γιὰ νὰ πραγματοποιηθῆ τὸ θέμα του, ἐκείνον ἀκριβῶς τὸν τρόπο, μέσ' ἀπ' τοὺς πολλούς, πού θὰ μετριάσει τὴν ἀτίθασση τραγύτητα τοῦ ὑλικοῦ σὲ ἀπαλὴ λεπτότητα, καὶ θὰ τὴν μαλακώσει. Ἐνα πάθος, ὅπως ἡ ἀγάπη τοῦ πρίγκιπα, πού καὶ ἡ παραμικρὴ τῆς ἐκδήλωσις εἶναι ἐγκλημα, πού παλεύει μ' ἕναν ἀμετάκλητο θρησκευτικὸ νόμο καὶ συντρίβεται ἀκατάπαυστα στὸ σύνορο τῆς φύσης, μπορεῖ νὰ μὲ κάμει ν' ἀνατριχιάσω, δύσκολα ὅμως καὶ νὰ κλάψω. Μιὰ πριγκίπισσα ἐξ ἄλλου, πού ἡ καρδιά της, πού ὅλη της ἡ γυναικεία εὐδαιμονία θυσιάστηκε σ' ἕνα θλιβερὸ ἀξίωμα, πού κακοποιεῖται ἀπάνθρωπα ἀπ' τὸ πάθος τοῦ γιοῦ καὶ τοῦ πατέρα, μπορεῖ νὰ μὲ κάμει ν' ἀγαναχτήσω μὲ τὴν πρόνοια καὶ τὴ μοῖρα, νὰ τρίξω τὰ δόντια μου στὶς ἐγκόσμιες συμβατικότητες, ὅμως θὰ μοῦ ἀποσπάσει τάχα καὶ δάκρυα; — Ἄν πρόκειται ἡ τραγωδία τούτη νὰ συγκινήσει, αὐτὸ θὰ συμβεῖ, καθὼς μοῦ φαίνεται, ἀπὸ τὸ χαρακτῆρα καὶ τὴ situation τοῦ Φιλίππου. Στὴν τροπὴ πού θὰ δώσει κανεὶς σ' αὐτόν, ἐγκοιταί, ἴσως, τὸ βάρος ὅλης τῆς τραγωδίας. Τὸ σχέδιό μου ματαιώνεται ἂν στὴν περιγραφή τοῦ Φιλίππου ἀκολουθήσω τοὺς Γάλλους συγγραφίσκους, καθὼς καὶ ἂν βασιστῶ γιὰ τὴν περιγραφή τοῦ Λὸν Κάρλου στὸν Φερρέρα. Ὅταν γίνεται λόγος γιὰ τὸν Φίλιππο τὸ Β', περιμένει κανεὶς κι' ἐγὼ δὲν ξέρω ποιοῦ τέρας τὸ ἔργο μου πέφτει ἂν παρουσιάσει κάτι τέτοιο, κι' ὅστος ἐλπίζω νὰ μείνω πιστὸς στὴν ἱστορία — δηλαδὴ στὴν ἀλυσίδα τῶν περιστατικῶν.

Τὸ ὅτι, στὶς εἰκόνας τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ γιοῦ του, συνορεύουν δυὸ ἐντελῶς διαφορετικοὶ αἰῶνες, ἴσως θὰ δίνει στὸ ἔργο ὕψος γοτθικό. Ὅμως ἐμένα μ' ἐνδιέφερε νὰ δικαιολογήσω τὸν ἄνθρωπο, καὶ πῶς θὰ μπορούσα αὐτὸ νὰ τὸ κάνω ἀλλιῶτικα καὶ καλύτερα, παρὰ μὲ τὸ πνεῦμα πού κυριαρχεῖ στοὺς καιροὺς του;

Ἡ ὅλη πορεία τῆς πλοκῆς θ' ἀποκαλυφθῆ, καθὼς φαντάζομαι, σ' αὐτὴν κιόλας τὴν πρώτη πράξη. Τουλάχιστον αὐτὸ ἦταν ἡ πρόθεσή μου, καὶ θεωρῶ πῶς αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτο πού ἀπαιτεῖ ἡ τραγωδία. Οἱ δυὸ κύριοι χαρακτῆρες ξεκινοῦν ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μ' ἐκείνη τὴ δύναμη καὶ πρὸς ἐκείνη τὴν κατεύθυνση ὥστε νὰ μπορεῖ ὁ ἀναγνώστης νὰ μαντέψει πού, πότε καὶ πόσο βίαια θὰ συγκρουστοῦν στὸ μέλλον.

Ἐνα τέλειο δράμα πρέπει, καθὼς μᾶς λέει ὁ Wieland, νὰ γραφῆ σὲ στίχους, ἀλλιῶς δὲν εἶναι τέλειο καὶ δὲ μπορεῖ νὰ συναγωνιστεῖ μὲ τὸ ἐξωτερικὸ γιὰ τὴν τιμὴ τῆς πατρίδας. Ἐγὼ δὲν ἔχω τὴν τελευταίαν αὐτὴν ἀξίωση, ἐπέισθηκα ὅμως στὴν ἀλήθεια τοῦ ἀποφθέγματος, καὶ γι' αὐτὸ σχεδίασα τὸν «Λὸν Κάρλο» σὲ ἰάμβους. Σὲ ἀνομοιοκατάληκτους ὅμως ἰάμβους — γιὰτὶ ὄχι μόνο δὲν προσυπογράψω τὸ δεύτερο αἶτημα τοῦ Wieland, ὅτι δηλαδὴ ἡ ὁμοιοκαταλη-

ξία ἀνήκει στὴν οὐσία τοῦ δράματος, ἀλλὰ καὶ τὴ θεωρῶ μᾶλλον ἀφύσικη πολυτέλεια τῆς γαλλικῆς τραγωδίας, εὐτελὲς βοήθημα τῆς γλώσσας αὐτῆς, φτωχὸν ἀντιπρόσωπο τῆς ἀληθινῆς ἁρμονίας, — στὸ ἔπος, ἐννοεῖται, καὶ στὴν τραγωδίᾳ. Μόλις οἱ Γάλλοι μᾶς δώσουν ἐν' ἀριστούργημα αὐτῆς τῆς κατηγορίας σὲ ἀνομοιοκατάληκτους στίχους, τότε τοὺς δίνουμε κι' ἐμεῖς ἕνα ὅμοιο σὲ ὁμοιοκατάληκτους.

Ἡ ἀναγνώστης θὰ ὠφελῆθῆ ὁ ἴδιος καὶ θὰ ὠφελήσει καὶ τὸν ποιητῆ, ἂν θελήσει ν' ἀκροφυλλομετρήσει, πρὶν διαβάσει τοῦτα τ' ἀποσπάσματα, τὴν «Ἱστορία τοῦ Λὸν Κάρλου, πρίγκιπα τῆς Ἰσπανίας», τοῦ Abbé St. - Réal, πού ἐκδόθηκε πρὸ ὀλίγου μεταφρασμένη στὸ Eise-nach. Πότε-πότε διακόπτω τὸ διάλογο μὲ διήγηση, γιὰτὶ πιθανὸν νὰ ἐκδοθῆ τὸ ἔργο λίγο-λίγο σὲ ἀποσπάσματα καθὼς αὐτό, καί, χωρὶς αὐτὴ τὴν πρόνοια, θὰ μπορούσα ἴσως νὰ περιπέσω εὐκόλα στὴν ἀδιακρισία ἢ τὴν κερδοσκοπία ἐνὸς βιβλιοπώλη ἢ διευθυντῆ θεάτρου, πού θὰ ἐξέδιδαν τὸ «Λὸν Κάρλο» μου ἢ θὰ τὸν ἔσερναν πρὶν τῆς ὥρας του στὸ ἰκρίωμα τοῦ θεάτρου τους.»

ΗΡΩ ΠΕΖΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ μοντερνισμὸς τοῦ Μπωντλαίρ.

Ἀγαπητὴ «Νέα Ἑστία»,

Ὁ κ. Τσιριμῶκος ἐννοεῖ ν' ἀποδείξῃ στοὺς ἀναγνώστες σου, σώνει καὶ καλά, ὅτι καὶ τὴ γλῶσσα μου δὲν καλοξέρω καὶ ἀπὸ ξένη φιλολογία ἔχω μεσάνυχτα. Σ' ἕνα μου στίχο ἔγραψα: «Ἡ χώρα ὅλη ἐρημώνει». Ἀλλὰ παρατηρεῖ: «Λέμε ἢ χώρα ἢ τὸ σπίτι ρήμαξε ἢ ρημαῖζε ἢ ἐρήμωσε, μὰ δὲ λέγεται στὴ γλῶσσα μας ἢ χώρα ἢ τὸ σπίτι ἐρημώνει.» Ὁ κ. Τσιριμῶκος λέει ὅτι δὲ λέγεται, καὶ ἀφοῦ ὁ κ. Τσιριμῶκος λέει ὅτι δὲ λέγεται, δὲ μπορῶ ἐγὼ βέβαια τίποτε νὰ πῶ.

Μὰ ὁ κ. Τσιριμῶκος μοῦ κάνει τὴν τιμὴ νὰ μοῦ διασαφηνίσῃ καὶ κάτι ἄλλο: «Ὅτι ἡ φράση «καταδίκασε ὁ Μπωντλαίρ τὸ μοντερνισμό» πού περιέχει ἢ μελέτη του γιὰ τὴν «Ποιητικὴ Τέχνη» δὲν εἶναι δική του, ἀλλὰ, καθὼς γράφει περιπαιχτικά, ἐνὸς κάποιου λογοτέχνη Βαλερύ. Καὶ παραθέτει καὶ τὸ σχετικὸ γαλλικὸ κείμενο.

Ὁμολογῶ ὅτι στὰ ἔμμετρα ἔργα τοῦ κ. Τσιριμῶκου ἐντροπῶ μὲ μεγαλύτερη προσοχὴ καὶ μὲ πολὺ περισσότερη — γιὰτὶ νὰ τὸ κρύψω; — εὐχαρίστηση, παρὰ στὰ πεζά του. Δὲν εἶναι, λοιπόν, ἐντελῶς ἀνεξήγητο τὸ πῶς μιά γνώμη τοῦ κ. Βαλερύ τὴν ἐξέλαβα γιὰ δική του. Μοιάζει ἄλλωστε, τόσο, καμμιά φορά, ὁ τρόπος πού ἐκφράζεται ἕνας ποιητῆς μὲ τὸν τρόπο ἐνὸς ἄλλου! Αὐτὰ πού ὡς ἀποκλειστικὴ ἰδιοκτησία του μπορεῖ νὰ διεκδικήσῃ ὁ κ. Τσιριμῶκος, εἶναι τὰ ἐξῆς: ὅτι ὁ Μπωντλαίρ εἶναι. . . ποιητῆς (πάλι καλά) πού συγκίνησε καὶ συγκινεῖ, ὅτι ἦταν «κάτοχος τῆς θεωρίας τοῦ τεχνικοῦ» καὶ ὅτι γιὰ ν' αὐξήσῃ τὴ γοητεία τῆς τέχνης του «μεταχειρίστηκε τὸ παράδοξο χωρὶς καὶ νὰ ξεπέσῃ σὲ κατάχρηση. . .» Καμμιά ἀντίρρηση σ' ὅλα αὐτά, οὔτε ἀκόμα καὶ στὴ θεωρία τοῦ «τεχνι-

κοῦ». Ἄλλα ἔλα πού ὑπάρχει καὶ ἡ κακορίζικη ἐκείνη φράση τοῦ κ. Βαλερύ: «la condamnation du moderne». Τί τοῦρθε τοῦ εὐλογημένου νὰ τὴ γράφῃ καὶ νὰ μᾶς μπερδέψῃ!

Βαῖ βαῖ, θὰ λέει ὁ κ. Τσιριμῶκος. Τὸν ἔμπλεξα, μὰ πῶς θὲ νὰ ξεμπλέξῃ! Τί, θὰ τὰ βάλῃ μὲ τὸν κ. Βαλερύ; Οὔτε ψύλλος στὸν κόρφο του!

Φαίνεται, λοιπόν, ὅτι ὡς τὴν ὥρα τοῦλάχιστον, μόνο ὁ Πάπας εἶναι ἀλάνθαστος, (καὶ ὁ κ. Τσιριμῶκος,) ἀλλ' ὄχι καὶ ὁ κ. Βαλερύ. Γιατὶ νὰ τί τοῦ... ψέλνει στὸ «Mercur de France» τῆς 1ης Νοεμβρίου 1934, καὶ ἀκριβῶς ἐξ ἀφρημῆς — κοίταξε σύμπτωσις! — τῶν γνώμῶν τοῦ κ. Βαλερύ γιὰ τὸν Πόε καὶ τὸν Μπωντλαίρ, ἓνας Ἄγγλος κριτικός, ὁ κ. Randolph Hughes: «Τὸ νὰ λέει, ὅπως κάνει ὁ κ. Βαλερύ, ὅτι χωρὶς τὸν Μπωντλαίρ ὁ Πόε θὰ ἦταν σήμερα ὀλότελα ξεχασμένος (αὐτὸ δὲ θὰ τὸλεγε οὔτε ὁ κ. Τσιριμῶκος), φανερώνει μιὰ πλήρη ἀγνοία (μεταφράζω κατὰ λέξιν) ἐνὸς πλήθους σελίδων τῆς ἀγγλικῆς καὶ τῆς ἀμερικανικῆς φιλολογίας ὅπου γίνεται λόγος γιὰ τὰ χαρίσματα καὶ γιὰ τὴ δόξα τοῦ Πόε». «Ὁ κ. Βαλερύ φρονεῖ ὅτι ὁ Μπωντλαίρ ἐπῆρε ἀπὸ τὸν Πόε ὀλόκληρο σύστημα ἀπὸ σκέψεις ὄχι μόνο βαθεῖες ἀλλὰ νέες — πού δὲν ὑπῆρχαν δηλαδὴ πρὶν στὴ γαλλικὴ φιλολογία — «il y aurait énormément à dire sur cette dernière question» (κι ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὴ γνώση τῆς γαλλικῆς καὶ ὄχι τῆς ἀγγλικῆς ἢ ἀμερικανικῆς φιλολογίας). Ὡστόσο, λέγει παρακάτω ὁ ἴδιος κριτικός, ὅτι ἀφορᾷ τὸν Πόε, σχεδὸν ὅλα ὅσα ἰσχυρίζεται ὁ κ. Βαλερύ εἶναι φοβερά (terriblement) ὑπερβολικά, ἀκόμα καὶ σφαλερά... Γιατὶ ὅλα τὰ στοιχεῖα (valeurs, αξίες) πού, κατὰ τὴ γνώμη τοῦ κ. Βαλερύ, ἐπῆρε ὁ Μπωντλαίρ ἀπὸ τὸν Πόε, ὑφίσταντο ἤδη, καὶ ἀρκετὸ ἀνεπτυγμένα, στὴ γαλλικὴ φιλολογία, καὶ κάμποσα ἀπ' αὐτὰ βρῖσκονται στὸ ἔργο τοῦ Μπαλζάκ. Ἄλλὰ γι' αὐτὸν οὔτε λέξη δὲ λέει ὁ κ. Βαλερύ, στὸν πρόλογό του (πρόλογος στὰ «Ἀνθὴ τοῦ Κοκοῦ») τὸν γεμάτον ἀπὸ «jugements déconcertants». Καὶ ἀφοῦ ἀναφέρει καὶ ἄλλες χοντρές ἀνακρίβειες τοῦ κ. Βαλερύ, ὁ Ἄγγλος κριτικός δὲν παραλείπει σὲ μιὰ ὑποσημείωση νὰ ζητήσῃ ἀπ' τοὺς Ἄγγλους ἀναγνώστες τοῦ συγγνώμην πού τὰ βάζει μὲ τὸν τρισένδοξο Γάλλο συγγραφέα, πρᾶγμα, ἐπεξηγεῖ, πού θὰ εἶναι ὀλότελα περιττὸ στὴ Γαλλία ὄχι ὅμως καὶ στὴν Ἀγγλία (ὅπως καὶ στὴν Ἑλλάδα), ὅπου ὅ,τι λέγει ὁ Βαλερύ γιὰ τὴ γαλλικὴ φιλολογία εἶναι φετφάς.

Καὶ τώρα, τί, ὕστερα ἀπ' ὅλα τοῦτα, νὰ πῶ; Ν' ἀποδείξω στὸν κ. Τσιριμῶκο ὅτι αὐτὸ πού γράφει γιὰ τὸν Μπωντλαίρ ὁ κ. Βαλερύ, ὅτι δηλαδὴ ὁ ποιητὴς τῶν «Λουλουδιῶν τοῦ Κοκοῦ» καταδίκασε τὸν μοντερνισμό (καὶ ὄχι τὶς μοντέρνες ἰδέες, ὠφελισμὸ, δημοκρατία κτλ. κτλ. αὐτές, πραγματικὰ ἐπηρεασμένους ἀπ' τὸν κ. Πόε, τὶς ἀντιπαθοῦσε), εἶναι «τρομακτικὰ σφαλερό»; Τρομακτικὰ σφαλερὸ νὰ λέει κανεὶς — ἄς εἶναι κι ὁ Πάπας τῆς φιλολογίας κ. Βαλερύ — ὅτι καταδίκασε τὸν μοντερνισμό ὁ ποιητὴς πού ἐξέφρασε ὀξύτερα, βαθύτερα, ὀλο-

κληρωτικώτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον τὴ μοντέρνα ψυχὴ, ὁ κατ' ἐξοχίαν, ὁ πιὸ «τυπικός», ὁ πιὸ «κλασικός», ὁ πιὸ ἀντιπροσωπευτικὸς μοντέρνος ποιητὴς; Ἐ! ὄχι, αὐτὴ τὴ χάρη δὲ θὰ τὴν κάνω στὸν κ. Τσιριμῶκο. Ἀφοῦ ἀρνεῖται ἓνα «πασίδηλον», μιὰν ἀλήθεια «παγκοίνως παραδεδεγμένην», ἄς στηρίξει ἐκεῖνος τὴν ἀρνησὴ του. Ἄς ἀποδείξει γιὰτί καὶ πῶς δὲν εἶναι μοντέρνος ὁ Μπωντλαίρ.

Ἄλλ' ὄχι, γιὰ τὸ Θεό, προβάλλοντας ὡς μοναδικὸ ἐπιχείρημα, γιὰ νὰ μὲ κατατροπώσῃ, τὸ «ὁ Βαλερύ τὸ εἶπε». Ἡ μόδα τοῦ «τὸ λέει ὁ Γκαίτε καὶ τὸ εἶπε ὁ Καρλάιλ» πέρασε ἀνεπιστρεπτί. Ἐπιτέλους ἔχουμε τὴν πολὺ δικαιολογημένη περιέργεια νὰ μάθουμε τί φρονεῖ ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ ἓνας Ἑλλήν συνάδελφος τοῦ κ. Βαλερύ, ὁ κ. Τσιριμῶκος.

Φιλικώτατα

Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Ἄκριβεις παραπομπαι

Ἀγαπητὴ «Νέα Ἑστία»,

Ἄς μοῦ ἐπιτρέψουν οἱ ἀναγνώσται σου ν' ἀπαντήσω εἰς τὴν κ. Ε. Λαμπρίδου κατὰ τὴν κακὴν συνήθειαν τῶν φιλολόγων: μὲ ἀκριβεῖς παραπομπάς.

Εἰς τὸ τεῦχος 184 (15 Αὐγούστου) σ. 759—63 δημοσιεύει ὁ κ. Ἄ. Τζάρτζανος βιβλιοκρισίαν τοῦ «Συμποσίου» ἐκεῖ (ιδίως εἰς τὴν σελ. 760) ἀναπτύσσει ὅσα (ἢ περίπου ὅσα' διότι ἡ κ. Λαμπρίδου γράφει, φαίνεται, ἀπὸ μνήμης καὶ ἐπέρασαν ἔκτοτε τρεῖς μῆνες) ἀποδίδει τώρα ἡ κ. Λαμπρίδου εἰς τὸν κ. Συκουτρῆν. Εἰς τὸν κ. Τζάρτζανον (ὄχι εἰς τὸν κ. Συκουτρῆν) ἀπήντησεν εἰς τὸ τεῦχος 186 (σ. 852) ὁ κ. Κλ. Παράσχος' εἰς τὴν συζήτησιν δὲ ἔλαβαν μέρος καὶ οἱ κ. κ. Μ. Καλεῦρας καὶ Ι. Γιαννακοῦρος (τεῦχ. 187 σ. 903). Περὶ τοῦ ζητήματος ἀν φιλόλογοι πρέπει νὰ εἶναι οἱ μεταφρασταὶ τῶν ἀρχαίων ἢ λογοτέχναι ἢ καὶ τὰ δυό, θὰ εἶχα ἴσως νὰ εἶπῶ μερικὰ πράγματα, δὲν τὰ εἶπα ὅμως οὔτε εἰς τὸ «Συμπόσιον» οὔτε εἰς τὴν ἐπιστολήν μου, πού ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ τεῦχος 185 (σ. 808) ἐκεῖ διακρίνω τὰς φιλολογικὰς ἀπὸ τὰς λογοτεχνικὰς μεταφράσεις τῶν ἀρχαίων, ὀμιλῶ μὲ πολὺν σεβασμὸν περὶ τῶν λογοτεχνικῶν, τονίζω ὡς σπανίαν σύμπτωσιν τὸν συνδυασμὸν εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον φιλολογικῆς προπαιδείας καὶ λογοτεχνικῶν χαρισμάτων, καὶ ἐξηγῶ διὰ ποῖον λόγον ἡ Ἀκαδημία ἐπροτίμησε νὰ συνοδεύωνται αἱ ἐκδόσεις τῆς ἀπὸ μεταφράσεις φιλολογικὰς.

Ὡστε ὁ «κ. Συκουτρῆς» τῆς κ. Λαμπρίδου εἶναι ὁ κ. Τζάρτζανος. Φοβοῦμαι μάλιστα, ὅτι καὶ ὁ ἔπαινος τῆς κ. Λαμπρίδου πρὸς τὴν ἐργασίαν μου, τὴν ὁποίαν δὲν «μελέτησε ἀκόμα ὅπως θὰ ἠθελε», εὐρίσκει ὅμως «ἐξαιρετὴ», μοῦ ἀνήκει τόσον ὀλίγον, ὅσον καὶ αἱ περὶ εἰδικότητος ἀντιλήψεις πού μοῦ φορτῶνει.

Μὲ ἀγάπην

Ι. ΣΥΚΟΥΤΡΗΣ